

Калько А. Д., д.геогр.н., професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне), **Коротун С. І., к.геогр.н., доцент**, **Кушнірук Ю. С., к.геогр.н., доцент** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Миронець Н. Р., к.і.н., доцент**, (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПОСЛУГ ВИЩОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню проблем формування контингенту фахівців за напрямом підготовки «Туризм» на теренах Рівненської області на сучасному етапі. Наведено статистичні дані про набір студентів цього напрямку підготовки у вищі навчальні заклади області та окреслено перспективи розвитку в умовах реформування освітньої галузі України.*

***Ключові слова:** туризм, освіта, бакалавр, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука.*

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию проблем формирования контингента специалистов направления подготовки «Туризм» в Ровенской области на современном этапе. Представлены статистические данные о наборе студентов данного направления подготовки в высшие учебные заведения области и определены перспективы развития в условиях реформирования образовательной отрасли Украины.*

***Ключевые слова:** туризм, образование, бакалавр, Международный экономико-гуманитарный университет имени академика Степана Демьянчука.*

***Annotation.** The article deals with the problems of forming a contingent of specialists in the field of «Tourism» in the Rivne region on the modern stage. The statistical data on the student recruitment of the training areas in higher educational institutions of the region are presented; the prospects of development in the context of reforming the educational sector of Ukraine are identified.*

***Key words:** tourism, education, bachelor, Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities.*

Актуальність досліджень обумовлена недостатнім забезпеченням туристичного господарства галузі сфери послуг дипломованими і фаховими спеціалістами на теренах Рівненщини. При цьому туризм

визнано одним із пріоритетних напрямів діяльності області, про що задля формування позитивного туристичного іміджу регіону та реалізації «Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011–2015 роки» говорить прийнята зовсім недавно «Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2011–2015 роки» [1].

В нашому краї наявна низка чинників, які можуть визначати потужний туристичний потенціал регіону (природні, рекреаційні, історико-культурні та інші туристичні ресурси), низьке промислове навантаження, незначна відстань до держав-сусідів України, розміщення області на перетині важливих транспортних магістралей та ін.

Програма базується на таких основних пріоритетах: вдосконалення системи координації туристичної діяльності в Рівненській області, формування необхідної інфраструктури, поліпшення кадрової роботи (підготовка фахівців, аналіз туристичних ринків, стратегічне планування, науковий супровід програм та проектів); створення конкурентоздатного туристичного продукту, розвиток інфраструктури (розроблення туристичних маршрутів, створення нових об'єктів туристичної інфраструктури, моніторинг туристичного потенціалу, залучення інвестицій) тощо [1].

Однак, виконання поставлених задач є неможливим без підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі туризму.

Дослідженням етапності формування і розвитку туристичної галузі в Україні свої праці присвятили такі відомі вчені: О. О. Любіцева [2], Т. І. Ткаченко [3], Ф. Ф. Шандор, О. О. Бейдик [4], М. П. Мальська [5], О. Ю. Дмитрук [6], В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова, В. А. Квартальнов, І. Г. Смірнов та багато інших українських і зарубіжних науковців.

Для забезпечення виконання програми розвитку туризму в Рівненській області на початковому етапі у першу чергу були потрібні фахівці освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» з кваліфікацією за дипломом – «бакалавр з туризму, фахівець з туристичного обслуговування».

Проте, сьогодні прийшла черга наступних етапів розвитку інфраструктури туристичної галузі Рівненщини – з'явилася нагальна потреба (і, що цікаво, є реальний попит!) і у фахівцях освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Підготовка магістрів у системі вищої освіти спрямована на створення умов для творчого розвитку обдарованої особистості і підготовку фахівців за одним із функціональних напрямів діяльності: науково-дослідним (творчим), науково-педагогічним, управлінським [7].

Налагодження нормальних економічних (ринкових) відносин в Україні загалом та Рівненській області, зокрема, потребує висококваліфікованих спеціалістів, які повинні мати знання в галузі туризму для забезпечення ділової активності, високого рівня взаємовигідних стосунків між представниками нашої країни та іноземними партнерами. Розвиток міжнародних зв'язків між державами передбачає формування відповідної

моделі управління та організації туристичної справи, рівень якої значною мірою залежить від сервісного обслуговування цих відносин [8].

Метою нашої статті є здійсненні комплексного аналізу факторів формування туристичної освіти у вищих навчальних закладах Рівненської області, які є конкурентами Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука на ринку надання таких послуг, а завданням – вироблення рекомендацій для створення належної науково-методичної бази розвитку власного туристичного освітнього продукту.

Напрямок «Туризм» належить до галузі знань «Сфера обслуговування», при цьому за змістом освітньо-кваліфікаційних характеристик найбільш змістовну підготовку спеціалістів може надати студентам вищих навчальних закладів вивчення географічних та споріднених з ними дисциплін [3].

Зміст підготовки бакалаврів визначає освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ), розроблена робочою групою Міносвіти України і затверджена наказом Міністерства освіти і науки (МОН) України № 15 від 16.01.2006 року, та варіативна частина ОКХ, яка розроблена робочою групою кафедри географії і туризму Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука 26.11.2010 р., протокол № 11.

Варіативна частина ОКХ доповнює і конкретизує кваліфікаційні вимоги до змісту освіти з боку конкретних замовників фахівців з урахуванням природних та історико-культурних особливостей регіону. В них виписані нормативний та варіативний зміст навчання, що має забезпечити на базі повної загальної освіти фундаментальні та спеціальні уміння і знання щодо узагальненого об'єкта праці певного рівня діяльності, передбачені для первинних посад у первинній галузі економічної діяльності.

Задачі діяльності, які вирішує бакалавр, передбачають діяльність до заданого алгоритму, що містить процедуру часткового конструювання відповідних операцій, які належать до узагальненого об'єкта діяльності – системи розвитку туризму в регіоні. Основні напрями професійної діяльності – інформаційно-аналітична, виробничо-економічна та обліково-контрольна [9]. Бакалавр, за умов набуття відповідного досвіду, може адаптуватися до таких напрямів суміжної професійної діяльності як: організаційно-управлінська, маркетингова, адміністративно-господарська.

Ліцензування освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм» обсягом 50 осіб у 2011 році вперше в Рівненській області було здійснено на базі кафедри географії і туризму Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (МЕГУ). У 2013 році у Національному університеті водного господарства та природокористування (НУВГП) також було отримано ліцензію обсягом 30 осіб для підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр напрямом 6.140103 «Туризм». Ще один

вищий навчальний заклад Рівненщини з 2015 навчального року долучиться до підготовки фахівців туристичного профілю – у 2014 році Рівненський державний гуманітарний університет (РДГУ) теж отримав ліцензію на навчання студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки 6.010104 «Професійна освіта. Туристичне обслуговування» [8].

Отож конкуренція на ринку туристичних освітніх послуг зростає!

Важливим, в такій ситуації, для Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука є вистояти у цій конкурентній боротьбі, запорукою чого має стати чималий досвід роботи в ринкових умовах, найпотужніший серед інших ВНЗ кадровий склад, а, найголовніше, згуртованість і спільна праця викладачів, керівництва університету і студентів.

Для якісного змагання на ринку важливим є аналіз своєї діяльності із залучення абітурієнтів під час вступної кампанії. А ще важливішим є аналіз такої діяльності у інших ВНЗ Рівненської області (рис. 1).

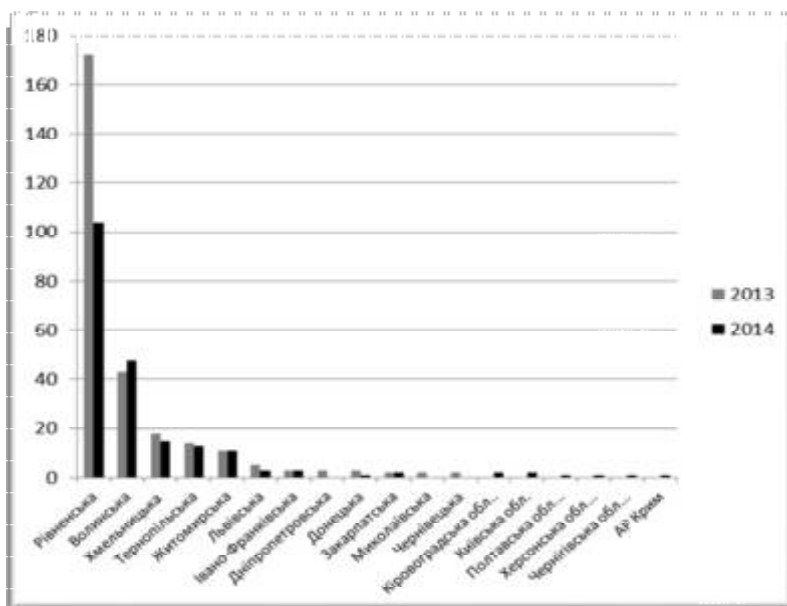

Рис. 1. Діаграма подання документів для вступу до НУВГП у 2013–2014 рр. за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм» з регіонів України

Важливо також оцінити розподілу контингенту абітурієнтів за результатом двох вступних кампаній в НУВГП (за 2013 та 2014 роки).

В табл. 1 наведено інформацію про вступ до НУВГП у 2013 та 2014 роках за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм» на денну форму навчання.

Таблиця 1

Перебіг вступної кампанії до НУВГП у 2013–2014 рр. за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм» (денна форма навчання)

Область	Подано заяв				Зараховано абітурієнтів			
	2013		2014		2013		2014	
	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%	Кільк.	%
Рівненська	172	61,9	104	50,0	21	70,0	22	73,3
м. Рівне	33	11,9	39	18,8	10	33,3	13	43,3
Волинська	43	15,5	48	23,1	4	13,3	2	6,7
Хмельницька	18	6,5	15	7,2	3	6,7	-	0,0
Тернопільська	14	5,0	13	6,3	1	6,7	2	6,7
Житомирська	11	4,0	11	5,3	1	3,3	3	10,0
Львівська	5	1,8	3	1,4	-	-	-	-
Івано-Франківська	3	1,1	3	1,4	-	-	-	-
Дніпропетровська	3	1,1	-	-	-	-	-	-
Донецька	3	1,1	1	0,5	-	-	1	3,3
Закарпатська	2	0,7	2	1,0	-	-	-	-
Миколаївська	2	0,7	-	-	-	-	-	-
Чернівецька	2	0,7	-	-	-	-	-	-
Кіровоградська	-	-	2	1,0	-	-	-	-
Київська	-	-	2	1,0	-	-	-	-
Полтавська	-	-	1	0,5	-	-	-	-
Херсонська	-	-	1	0,5	-	-	-	-
Чернігівська	-	-	1	0,5	-	-	-	-
АР Крим	-	-	1	0,5	-	-	-	-
<i>Всього</i>	<i>278</i>	<i>100</i>	<i>208</i>	<i>100</i>	<i>30</i>	<i>11</i>	<i>30</i>	<i>14</i>

В обидва аналізовані періоди ліцензований обсяг становив 30 місць (всі за кошти фізичних та юридичних осіб).

В 2013 році документи подали 278 осіб, що дозволило говорити про наявність конкурсу у понад 9 осіб на одне місце [10]. В свою чергу, уже в 2014 році документи подали 208 осіб, що склало 6,9 осіб на одне місце.

Присутність абітурієнтів не тільки західного, але й східного регіону пояснюється можливістю електронної подачі вступних документів з будь-якого населеного пункту України. Основна кількість абітурієнтів вступає до НУВГП з Рівненської (60–70 %) та Волинської (10–15 %) областей (рис. 2).

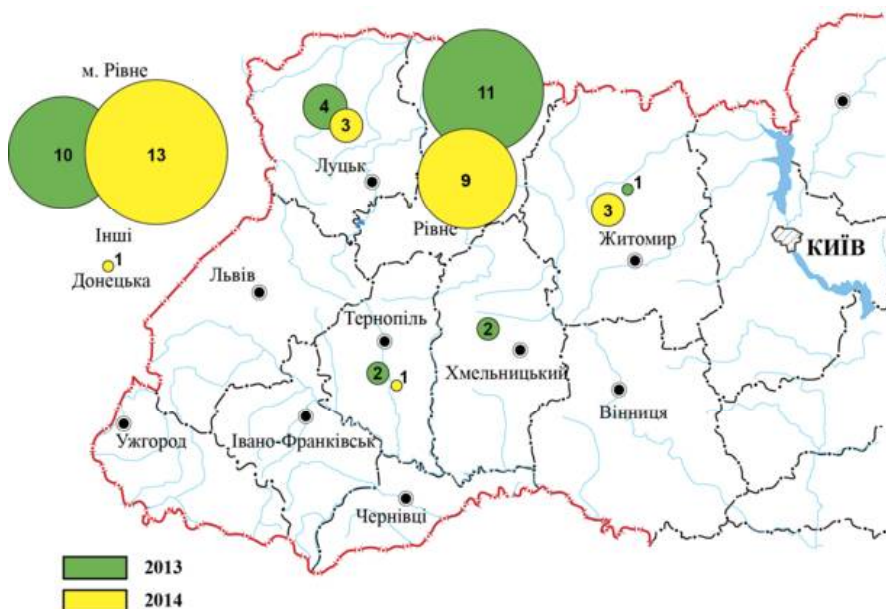

Рис. 2. Картосхема географічного розподілу набору студентів за напрямом підготовки 6.140103 «Туризм» в НУВГП в 2013 та 2014 рр.

Велике значення має також динаміка подання електронних заяв – якщо у 2013 році було подано близько 30 % заяв в електронній формі, і тільки 6 % були зараховані (від кількості студентів 1 курсу), то у 2014 році – 50 % заяв було подано в електронній формі та 30 % було зараховано (від кількості тих, що вступили).

Загалом, в університетах Рівненщини проводиться ефективна підготовка кадрів вищого рівня кваліфікації, здійснюються наукові дослідження, навчальний процес поєднується з науковою діяльністю викладачів.

Потреба підготовки таких фахівців визначається необхідністю усебічної інвентаризації об'єктів туризму в регіоні і обґрунтуванні шляхів їх оптимального використання; постійного проведення аналітичних досліджень регіональних туристських можливостей, вивчення туристичних потоків, що проходять через область; здійснення розбудови туристичної інфраструктури і курортної сфери в області; вивчення і оцінки туристичного потенціалу регіону з метою визначення найбільш економічно ефективних видів діяльності в галузі внутрішнього туризму; визначення пріоритетних видів міжнародної туристичної діяльності у регіоні; формування таких бізнес-пропозицій у галузі туризму, які б враховували туристичний

потенціал, стан розвитку туристичної інфраструктури та інвестиційні можливості регіону та ін. [8].

Аналіз ринку освітніх послуг, які надаються вищими навчальними закладами Рівненської області в галузі туризму дозволяє зробити висновок, що інтенсивний розвиток туристичної освіти в університетах іще до цього часу не задовольнив у повному обсязі потребу в кваліфікованих кадрах за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр». Саме над заповненням цього сегменту активно працює кафедра географії і туризму Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, де влітку у 2014 році здійснене ліцензування освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» галузі знань 0401 «Природничі науки», спеціальності 8.04010406 «Географія рекреації та туризму», що дозволить здобувачам отримати кваліфікацію «фахівець з рекреації». Особливо важливим є те, що це дає можливість органічно інтегрувати випускників факультету європейської освіти до подальшого навчання у нашому ВНЗ.

1. Програма розвитку туризму в Рівненській області на 2011–2015 роки / Рішення Рівненської обласної Ради № 146 від 04.03.2011 року. **2.** Любіцева О. О. Туристичні ресурси України: навч. посіб. / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с. **3.** Ткаченко Т. І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу / Т. І. Ткаченко. – К. : КНТЕУ, 2009. – 463 с. **4.** Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України: навч. посіб. / О. О. Бейдик. – К. : Альтерпрес, 2011. – 462 с. **5.** Мальська М. П. Туристичний бізнес: теорія і практика: навч. посібник / М. П. Мальська, В. В. Худо. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 424 с. **6.** Дмитрук О. Ю. Екотуризм : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, С.В. Дмитрук. – К. : Альтерпрес, 2009. – 358 с. **7.** Закон України про вищу освіту: офіц. текст: [за станом на 19 жовтня 2006 року]. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 64 с. **8.** Калько А. Д. Становлення і розвиток туристичної освіти у вищих навчальних закладах Рівненщини / А. Д. Калько, А. С. Романів // Географія Рівненщини та суміжних областей. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю створення кафедри географії і туризму у МЕРУ імені академіка Степана Дем'янчука / Рівне, 2014. – С. 266–277. **9.** Туристична діяльність в Україні у 2012 році. Статистичний бюлетень. – Київ : Державна служба статистики України, 2013. – 272 с. **10.** Калько А. Д. Соціально-педагогічний складник формування контингенту студентів за напрямом 6.140103 «Туризм» у Національному університеті водного господарства та природокористування / А. Д. Калько, Ю. С. Кушнірук, О. І. Костюшок, Л. С. Калько // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2014. Вип. 11(288). Серія : Географічні науки. – С. 131–137.

Рецензент: д. психол.н., професор О. О. Ставицький.